

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ І ГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ

УДК 330.101

М. А. Держевецька

аспірант

Донбаська державна машинобудівна академія

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті зазначено, що в умовах стрімкого прогресу інформаційного суспільства та “економіки знань” ключовим фактором підприємства для інноваційного розвитку та досягнення конкурентних переваг стає інтелектуальний капітал і ефективне управління ним. Розглянуто нову модель управління підприємством. Проаналізовано наявні підходи до регулювання інтелектуального капіталу.

Запропоновано систему управління інтелектуальним капіталом підприємства, яка об'єднує підсистему управління структурним внутрішнім і зовнішнім (реляційним) капіталами та підсистему управління інтелектуальним потенціалом людей з урахуванням інтелектуалізації та інформатизації трудової діяльності в умовах “нової економіки”.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, ефективне управління, інновації, знання.

I. Вступ

Перехід економіки України до інноваційної моделі, як і в більшості розвинутих держав, відзначається зниженням ролі матеріальних факторів виробництва та підвищенням значущості інформації і знань як основних виробничих ресурсів, зокрема в машинобудівній галузі. Реальне розуміння й використання “економіки знань” може вирішити більшість фінансових проблем і забезпечити динамічний розвиток.

Сьогодні Україна має великий потенціал у науковій та освітній сфері, посідаючи, за індексом освіти ООН, 40 місце (з 188), вона впереджає такі країни, як, наприклад, Бразилія (що вважають “потенційною наддержавою” – 87 місце) і Китай (який уже практично реалізувався як економічна та військова наддержава – 108 місце) [5].

Стрімкий науково-технічний прогрес дав змогу змінити класичну модель виробництва “земля – праця – капітал”, яка довгий час була визначальною для підприємств (у тому числі машинобудівних), додавши до неї інтелектуальні ресурси як ще один важливий фактор виробництва.

Саме інтелектуальні ресурси можна розглядати як засоби, що дають можливість виступати фактором інноваційного забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств.

Аналізуючи підходи, що існують, до аналізувати інтелектуальних ресурсів (бухгалтерський, юридичний, філософський тощо), можна говорити про те, що найбільш коректним із наявних є економічний підхід. Саме він трактує інтелектуальні ресурси з погляду теорії інтелектуального капіталу, яку підприємство використовує в

процесі виробництва вартості. Це перетворення й ефективне управління інтелектуальним капіталом дає змогу прискорити процеси виробництва, виявити та поширити інформацію і досвід, створювати умови для використання й передачі знань у межах підприємства, тим самим розширюючи його інноваційну діяльність.

Проте ефективне управління інтелектуальним капіталом підприємства не можливо без побудови результативної структури, функціонування якої ґрунтується на прогресивних, науково обґрунтованих принципах і підходах.

Питання управління інтелектуальним капіталом промислових підприємств розглядали українські та зарубіжні вчені: А. Блинов, О. Грішанова, В. Єгоров, О. Кендюхов, Л. Лукічева, Б. Марр, С. Пайк, Й. Руус, Л. Фернстрем та ін.

Незважаючи на різноманітність методів управління, на сьогодні не розроблено єдиної структури, яка враховує всі вимоги сучасного інформаційного суспільства, дає можливість завчасно попереджати всі ризики та повною мірою реалізовувати всі можливості, що виникають у контексті “нової економіки”.

II. Постановка завдання

Мета статті – аналіз наявних методів управління інтелектуальним капіталом машинобудівного підприємства та формування цілісної системи управління з урахуванням стохастичності економічного середовища.

III. Результати

Машинобудівне виробництво завжди було й залишається інтенсивно розвинутою галуззю економіки України. Але не варто забувати, що при цьому потрібні не тільки постійна модернізація виробничих ресурсів, а й ефективне управління як самим підприємством, так і інтелектуальним

льним капіталом, який посідає авторитетне місце серед традиційних факторів виробництва.

Нова парадигма управління підприємством охоплює:

- розуміння людини як ключового й невичерпного ресурсу підприємства, створення умов для реалізації його потенціалу;
- інноваційність як найважливіший критерій професіоналізму управлінця;
- розвиток організаційної культури та ефективних комунікацій;
- участь усіх співробітників підприємства в процесі постановки мети, вироблення рішень і контролі над результатом.

Управління інтелектуальним капіталом не дублює функції маркетингу, управління фінансового та персоналом, а є організацією та плануванням внутрішньофірмових інформаційних потоків, створенням і коригуванням баз знань, оцінюванням реальної вартості інтелектуальних продуктів та актуальністю їх використання в ринковому обороті.

Метою ефективною системи управління інтелектуальним капіталом є створення комплексного підходу із системи оцінювання та управління інформацією й знаннями, наведеними в правовій та економічній площинах.

Дослідники С. Пайк, Й. Руус, Л. Фернстрем під управлінням інтелектуальним капіталом розуміли розміщення й використання ресурсів цього капіталу, а також управління ними та їх трансформацію в традиційні економічні ресурси з метою максимізації поточної цінності організації з погляду зацікавлених сторін [5, с. 34].

Б. Марр стверджував, що управління інтелектуальним капіталом ускладнюється труднощами визначення вкладу кожного його складника, оскільки вони взаємопов'язані. Пояснити це можна тим, що новітня технологія мало чого варта без знань, необхідних для її застосування, а найостанніші навички та знання про роботу з новими технологіями є безглуздими, якщо немає доступу до цих технологій [6, с. 312–315].

Л. Лукічева порівнювала процес управління інтелектуальним капіталом із сукупністю дій і заходів, спрямованих на забезпечення ефективного планування, організації та контролю процесів формування, розвитку й використання цього ресурсу підприємства, а також мотивації процесів його накопичення та примноження [3, с. 136].

Ефективність управління інтелектуальним капіталом, на думку В. Єгорова, полягає в якісному управлінні процесом його створення, нарощування, перетворення і реалізацію в процесі інноваційної діяльності [2, с. 28].

А. Блінов зазначав, що результативне управління інтелектуальним капіталом забезпечує максимально ефективне використання інформації та знань у господарській діяльності; підвищення ринкової вартості підприємства, закріплення юридичних прав на об'єкти інтелектуальної власності за їх авторами; використання інтелектуального капіталу працівників; створення системи охорони об'єктів інтелектуальної

власності; створення системи оцінювання та обліку інтелектуального капіталу працівників, підрозділів і підприємства загалом [1, с. 193].

Проте ефективна система управління інтелектуальним капіталом визначена, насамперед, прагненням підприємства до підвищення нематеріальних активів, отримання конкурентних переваг на ринку, інтелектуалізацією та інформатизацією трудової діяльності в умовах "нової економіки". А побудова системи має базуватися на таких основних принципах економічного аналізу, як системність, комплексність, цілісність, циклічність, адаптивність.

Принцип системності передбачає дослідження економічних явищ і процесів як складної динамічної системи, що складається з елементів, взаємопов'язаних між собою. Таким чином, важливість цього принципу в управлінні інтелектуальним капіталом виявляється в чіткому визначенні її об'єктів, суб'єктів і структури.

Принцип комплексності залежить від обліку всіх факторів, дослідження залежностей, оцінювання вхідних параметрів, їх змін і розвитку. Тобто при побудові системи управління інтелектуальним капіталом необхідно враховувати безліч зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на різні аспекти її функціонування.

Принцип цілісності для системи управління інтелектуальним капіталом полягає в тому, що кожен структурний елемент самостійний, проте перебуває в тісному зв'язку з іншими, а від взаємодії всіх елементів залежить ефективність управління цією системою.

Наслідком інноваційних змін у виробництві (поява нових технологій, удосконалення обладнання) є принцип циклічності, тобто система управління інтелектуальним капіталом підприємства функціонує нелінійно.

Для системи управління інтелектуальним капіталом принцип адаптивності полягає в здатності пристосовуватися до мінливих умов функціонування, змінюючи не тільки свої кількісні характеристики, а й власне якість, тобто зберігати свою діяльність у межах заданих параметрів в умовах нестабільної зовнішньоекономічної кон'юнктури.

Ці ознаки дають можливість побудувати систему управління інтелектуальним капіталом, яка сприятиме підвищенню конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на ринку; зумовить збільшення цінності людського потенціалу та системного розвитку персоналу; модернізує бізнес-процеси; здійснить підтримку управлінських рішень усіх класифікаційних форм менеджменту (фінансовий, стратегічний, інноваційний, виробничий).

Запропонована система управління інтелектуальним капіталом підприємства об'єднує підсистему управління структурним внутрішнім і зовнішнім (реляційним) капіталами та підсистему управління інтелектуальним потенціалом людей (рис.).

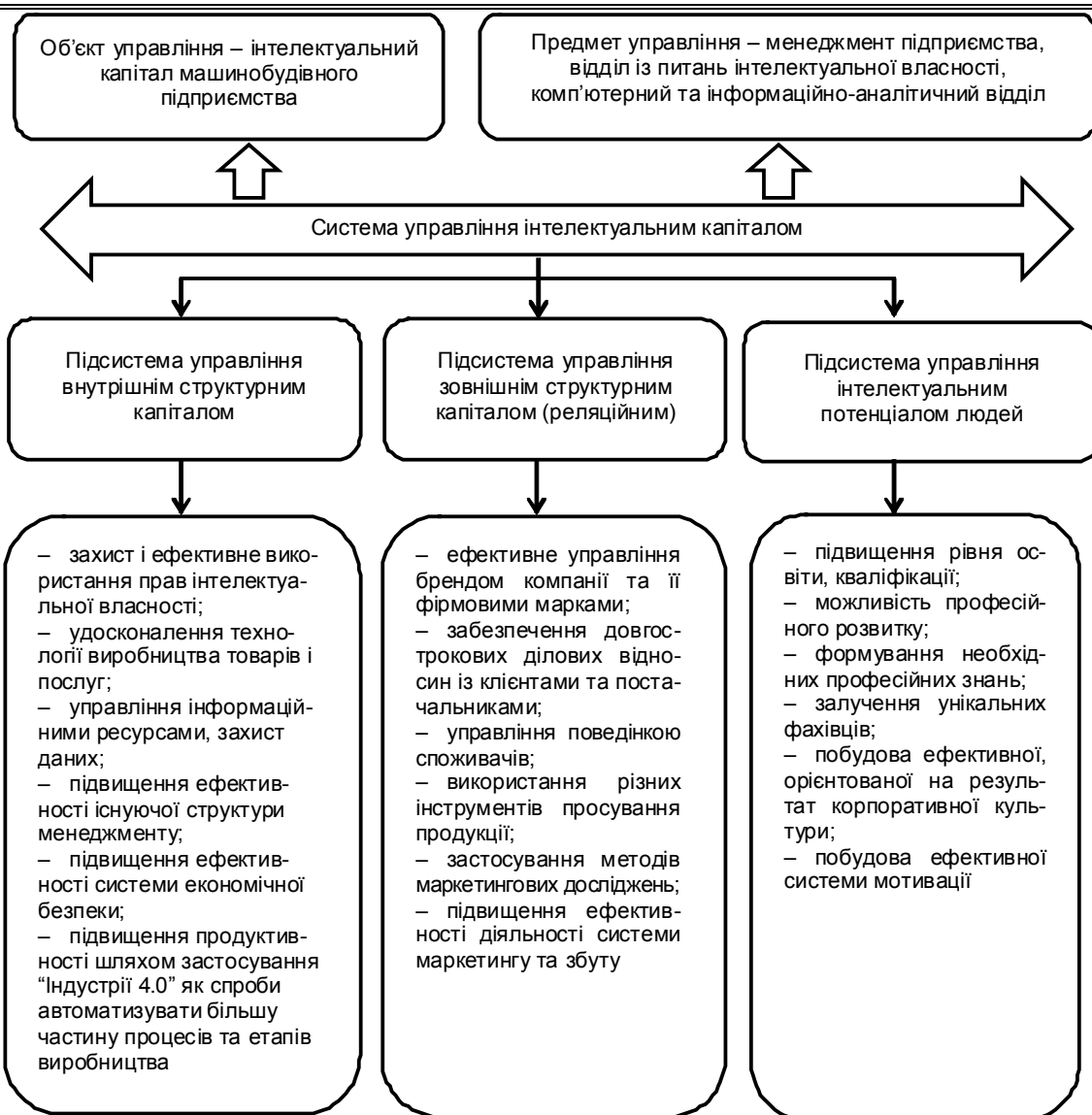

Рис. Система управління інтелектуальним капіталом машинобудівного підприємства

IV. Висновки

Управління інтелектуальним капіталом – це майстерність створювати цінність із нематеріальних активів; цілеспрямований алгоритм конвертації знань у вартість та інновації. Не зважаючи на велику кількість підходів до управління, необхідно їх удосконалення. Результативне керівництво інтелектуальним капіталом сприяє зміні способу мислення багатьох менеджерів, а також відступу від застарілих підходів і переходу до більш сучасних, спираючись на продуктивність машинобудівного підприємства й прагнення до збільшення економічних показників.

Використання "Індустрії 4.0" як структурної одиниці системи управління інтелектуальним капіталом може надати низку можливостей для підприємств, постачальників виробничих систем і цілих регіонів, які готові до впровадження інновацій. Однак "Індустрія 4.0" несе в собі загрозу для відсталих підприємств. Очевидно, що під час змін у бізнес-моделях, економіці та вимогах, що висувають до кваліфікації, можливі серйозні кадрові перестановки як на рівні під-

приємств, так і на регіональному рівні. Тому не можна виділяти одну зі складових і регулювати тільки її, а необхідно рівномірно акцентувати на всіх складових інтелектуального капіталу.

Список використаної літератури

1. Блинов А. О., Дресвянников В. А. Управление консалтинг-услугами : учебник для магистров. Москва, 2013. 212 с.
2. Егоров В. В. Анализ зарубежного опыта организации системы управления интеллектуальным потенциалом. *Материалы научно-практической конференции*. Москва, 2004. 320 с.
3. Лукичева Л. И. Управление интеллектуальным капиталом : учеб. пособ. Москва, 2009. 551 с.
4. Рейтинг стран мира по уровню образования. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info>.
5. Руус Й., Пайк С., Фернстрём Л. Интеллектуальный капитал: практика управления / пер. с англ. ; под ред. В. К. Дерманова. 2-е изд. Санкт-Петербург, 2008. 436 с.

6. Marr B., Schiuma G., Neely A. The dynamics of value creation: Mapping your intellectual

performance drivers. *Journal of Intellectual Capital*. 2004. № 5 (2). P. 312–325.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2017.

Держевецкая М. А. Системы управления интеллектуальным капиталом машиностроительного предприятия

В статье указано, что в условиях стремительного прогресса информационного общества и экономики знаний ключевым фактором предприятия для инновационного развития и достижения конкурентных преимуществ становится интеллектуальный капитал и эффективное управление им. Рассмотрена новая модель управления предприятием. Проанализированы существующие подходы к регулированию интеллектуального капитала.

Предложена система управления интеллектуальным капиталом предприятия, объединяющая подсистему управления структурным внутренним и внешним (реляционным) капиталами и подсистему управления интеллектуальным потенциалом людей с учетом интеллектуализации и информатизации трудовой деятельности в условиях “новой экономики”.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, эффективное управление, инновации, знания.

Derzhhevetska M. Intellectual Capital Management Systems of Machine-Building Enterprise

In the conditions of the rapid progress of the information society and knowledge economy, intellectual capital and its efficient management has become the key factor of the enterprise for innovative development and achievement of competitive advantages. A new model of enterprise management was considered at the article. The existing approaches to the regulation of intellectual capital were analyzed.

Despite the variety of management methods, there was not developed a unified structure that was taken into account all the requirements of the modern information society, was allowed early warning of all risks and, to the full, was realized all the opportunities arising in the context of the “new economy”.

The intellectual capital management system of the enterprise was proposed. That system consist of the subsystem of managing the structural internal and external (relational) capital and the subsystem of managing the intellectual potential of people, taking into account the intellectualization and informatization of labor activity in the conditions of the “new economy”.

Effective management of intellectual capital contributes to changing the way of thinking of many managers, and deviating from outdated approaches and moving to more modern ones, relying on the productivity of a machine-building enterprise and the desire to increase economic indicators.

Using “Industry 4.0” as a structural unit of the intellectual capital management system can provide a number of opportunities for enterprises, suppliers of production systems and entire regions that are ready to innovate. However, “Industry 4.0” carries a threat to backward enterprises. It is obvious that with a change in business models, the economy and the requirements for qualification, serious personnel reshuffles are possible, both at the enterprise level and at the regional level. Therefore, it is impossible to single out one of the components and regulate only it, but it is necessary to put even accents on all the components of intellectual capital.

Key words: intellectual capital, effective management, innovations, knowledge.